

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 16 luvun muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 16 luvun muuttamisesta (HE 71/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Julia Höyhtyä, oikeusministeriö
- professori Elina Pirjatanniemi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- professori Sakari Melander
- professori Tuomas Ojanen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Esitykseen sisältyy ehdotuksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskeva jakso. Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTOPYYNTÖ

Lakivaliokunta on 22.10.2025 päättänyt pyytää eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoa siitä, miten esitystä on arvioitava Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten sekä perustuslain säännösten kannalta.

Valiokunnan lausunto PeVL 3/2026 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Arvioinnin lähtökohtia

(1) Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain rikoksia viranomaisia vastaan koskevaan 16 lukuun lisätään uusi 3 a §, jossa poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen määritellään rikokseksi. Säännöksen mukaan se, joka estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää väkivaltaa poliisin taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvaa kohtaan tai anastamalla poliisin, pelastustoimen tai ensihoidon toiminnassa käytettävän kulkuneuvon tai olennaista välineistöä, merkittävästi vahingoittamalla sellaista kulkuneuvoa tai välineistöä taikka estämällä sellaisen kulkuneuvon tai välineistön käytön, on tuomittava poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi. Ehdotetun säännöksen 2 momentin mukaan poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta tuomitaan myös se, joka menettelee 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sitä kohtaan, joka poliisi-, pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvan henkilön pyynnöstä tai suostumuksella avustaa poliisi- tai hälytystoiminnassa.

(2) Lisäksi ehdotetaan, että 16 lukuun lisätään uusi 3 b §, jonka mukaan, jos poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksentekijä on tuomittava poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta tuomitaan myös se, joka oikeudettomasti muulla kuin 3 a §:ssä tarkoitettulla tavalla estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa.

(3) Ehdotettujen lainmuutosten tavoitteena on hallituksen esityksen perustelujen (s. 25) mukaan yhteiskunnallisesti tärkeiden toimijoiden, eli tässä yhteydessä poliisin, pelastustoimen ja ensihoidon häiriöttömän toiminnan suojaaminen. Tavoitteena on taata tällaiseen toimintaan osallistuville henkilöille rikoslaissa riittävä suojat. Kuten esityksen perusteluissa (s. 26) on tuotu esiin, on ehdotetussa säännöksessä kriminalisoitava toiminta pääosin jo rangaistavaa rikoslain 16 luvun perusteella sekä rikoslain yleisten rangaistussäännösten perusteella esimerkiksi pahoinpitelynä, laittomana uhkauksena, vahingontekona, varkautena, moottorikulkuneuvon käyttövarkautena, ryöstönä ja tuhotyönä.

(4) Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan kriminalisoinnille on oltava painava yhteiskunnallinen ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste (ks. esim. PeVL 23/1997 vp, PeVL 61/2014 vp ja PeVL 9/2016 vp). Valiokunta on todennut lainsäätäjän liikkumavaran olevan kriminalisointien suhteen varsin väljä (esim. PeVL 7/2025 vp, 16 kohta ja PeVL 23/1997 vp, s. 2/I). Lainsäätäjän harkintavalta ei kuitenkaan ole rajaton (ks. esim. PeVL 9/2016 vp, s. 5–6, PeVL 18/2007 vp, s. 6). Valiokunta on lausuntokäytännössään (esim. PeVL 29/2001 vp, s. 4, PeVL 5/2009 vp, s. 3, PeVL 38/2025 vp, 13 kohta) todennut, että rikoslakia ei tule käyttää symbolisessa tarkoituksessa.

(5) Perustuslakivaliokunnan mielestä on selvää, että yhteiskunnan kannalta tärkeän viranomaistoiminnan suojaaminen on sellainen painava yhteiskunnallinen tarve, joka voi perustella asiaa koskevaa erityistä rikosoikeudellista lainsäädäntöä. Vaikka ehdotettujen uusien

Valiokunnan lausunto PeVL 3/2026 vp

rikostunnusmerkkien säätämisen taustalla oleva yhteiskunnallinen tarve ei ole täysin ilmeinen, voidaan sääntelyn taustalla olevaa pyrkimystä oikeustilan selkeyttämiseen ja moitittavuuden korostamiseen erilliskriminalisoinnein pitää lainsäätäjän harkintavaltaan kuuluvana. Perustuslakivaliokunnalla ei tältä osin ole huomautettava ehdotettuun sääntelyyn.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

(6) Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ydinsisällön mukaan rikoksen tunnusmerkkien on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen käytännössä laillisuusperiaatteelle on annettu käytännössä vastaava ydinsisältö, jossa on korostettu rikossääntelyn ennustettavuutta eli sitä, että säännöksen sanamuodon perusteella voidaan ennakoida, mikä on rangaistavaa (ks. esim. PeVL 20/2022 vp, kappale 11, PeVL 12/2021 vp, kappale 57, PeVL 20/2018 vp, s. 2, PeVL 10/2016 vp ja PeVL 6/2014 vp, s. 3/I).

(7) Esityksen 16 luvun 3 b §:n 2 momentin mukaan poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta tuomitaan myös se, joka oikeudettomasti muulla kuin 3 a §:ssä tarkoitettulla tavalla estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa. Säännös on muotoilultaan melko avoin. Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 51) todetaan, että kyseeseen voisivat tulla varsin monenlaiset teot. Esimerkkeinä esitetään vastaan haraaminen, riuhtominen tai poliisi- tai hälytystoiminnan henkilökunnan vaatteisiin tarttuminen silloin, kun kyseessä ei ole nimenomainen väkivalta. Haittaamista voisi olla myös se, että henkilö menee hälytysajoneuvon eteen istumaan ja siten estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa.

(8) Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää rangaistavan käyttäytymisen täsmällistä määrittämistä. Perustuslakivaliokunnan käytännössä rikossäännösten sisältämiä avoimia tekotapoja on lähtökohtaisesti pidetty rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallisina (esim. PeVL 12/2021 vp, 58 kappale, PeVL 20/2018 vp, s. 2 ja PeVL 6/2014 vp, s. 3/I). Valiokunnan mukaan rikossäännöksen sisältämä avoin tekotapa voi kuitenkin poikkeuksellisesti olla hyväksyttävissä, jos rangaistavaksi säädetyn teon erityisluonteeseen kuuluu ajateltavissa olevien tekotapojen moninaisuus ja jos säännös sisältää rangaistavan käyttäytymisen alaa muuten riittävästi rajaavia edellytyksiä (PeVL 16/2013 vp, s. 4).

(9) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että säädettäväksi ehdotettu rikoslain 16 luvun 3 b §:n 2 momentti muistuttaa perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 23/1997 vp) säädettyä rikoslain 16 luvun 3 §:n haitantekoa virkamiehelle koskevaa kriminalisointia. Säännöksen mukaan haitantekona virkamiehelle pidetään sitä, kun joku käyttämättä väkivaltaa tai sen uhkaa oikeudettomasti estää tai yrittää estää julkisen vallan käyttöä sisältävän virkatoimen suorittamista tai vaikeuttaa sitä. Nyt säädettäväksi ehdotettu rikoslain 16 luvun 3 b §:n 2 momentti ei valiokunnan mielestä vaikuta tarkkarajaisuuden tai täsmällisyyden näkökulmasta sen ongelmallisemmalta kuin kyseinen säännös. Ehdotettu rikoslain 16 luvun 3 b §:n 2 momentti ei muodostu säätämisyjärjestykseen vaikuttavalla tavoin ongelmalliseksi perustuslain 8 §:n kannalta. Tavallisen kansalaisen näkökulmasta sääntely muodostuu kuitenkin varsin

Valiokunnan lausunto PeVL 3/2026 vp

vaikeaselkoiseksi. Lakivaliokunnan on syytä pyrkiä edelleen lisäämään sääntelyn täsmällisyyttä ja selkeyttä esimerkiksi täydentämällä säännöstä avoimella esimerkkiluettelolla tekotavoista.

Kokoontumisvapaus

(10) Ehdotettua sääntelyä on esityksen perusteluissa arvioitu myös suhteessa perustuslain 12 §:ssä turvattuun sananvapauteen ja 13 §:ssä turvattuun kokoontumisvapauteen. Esityksen perustelujen (s. 51) mukaan esitetyillä säännöksillä ei ole tarkoitus puuttua asiallisesti rauhanomaiseen ja väkivallattomaan kansalaisaktivismiin. Lisäksi esityksessä (s. 48) on todettu, että ehdotettu säännös ei muuta oikeudellista arviointia mielenosoitusten ja vastaavien kokoontumisten osalta eikä vähennä kansalaisten oikeuksia tai lisää viranomaisten toimivaltuuksia. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena ei esityksen perustelujen (s. 48) mukaan ole rajoittaa perustuslain mukaista sananvapautta ja kokoontumisvapautta tai puuttua näin kokoontumislain mukaisesti asianmukaisesti järjestettyihin kokoontumisiin, kuten mielenosoituksiin.

(11) Perustuslakivaliokunta korostaa edellä mainittujen perustelulausumien merkitystä ehdotetun sääntelyn kannalta. Lisäksi valiokunta kiinnittää tältä osin huomiota Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytäntöön erityisesti kokoontumisvapauden osalta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 17.2.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Mats Löfström r
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Henrik Vuornos kok
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Maaret Castrén kok
varajäsen Markku Eestilä kok
varajäsen Joona Räsänen sd

Valiokunnan lausunto PeVL 3/2026 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen